

KHÔNG GIAN THƯ VIỆN TRONG THẾ KỶ 21

Trần Thị Kiều Nga

Viện Thông tin KHXH, Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam

Hệ thống thư viện trên thế giới hiện đang có sự chuyển biến mạnh mẽ. Dưới tác động của Cách mạng công nghệ 4.0 (CMCN 4.0), các thư viện truyền thống đang dần có sự chuyển đổi sang thư viện hiện đại với những ứng dụng của công nghệ thông minh. Dễ nhận thấy rằng, có một sự thay đổi rõ ràng và khác biệt về không gian của thư viện, đặc biệt là không gian đọc và học tập trong quá trình chuyển đổi nói trên. Sự thay đổi về thiết kế và bố trí không gian trong các thư viện không chỉ thể hiện sự thay đổi do tác động của công nghệ mà còn mang hàm ý về vai trò của người đọc và vị thế của các thư viện trong những biến đổi của thế giới hiện nay.

1. Chuyển đổi không gian thư viện trong thế kỷ 21

1.1. Giá trị và vai trò mới của thư viện trong thế kỷ 21

Sự phát triển của internet đã tạo ra những thay đổi trong các thiết chế thư viện. Internet mở ra sự kết nối từ cá nhân tới tổ chức, phá bỏ sự ngăn cách của các bức tường, mở rộng cánh cửa của các không gian lưu trữ, trao đổi và phát triển tri thức không ngừng. Thành tựu của CMCN 4.0 đã tạo ra những thay đổi lớn trong các thiết chế thư viện, tạo ra những vai trò mới, những giá trị mới cho các cơ quan, tổ chức học liệu, thư viện.

Với những thành tựu của công nghệ thông tin, với những tiện ích tối đa có được từ mạng internet, thiết chế thư viện không còn giữ nguyên phương thức thủ công truyền thống mà mở rộng nhanh chóng sang thế giới số nhằm mang lại sự thuận tiện và nhanh chóng trong quản lý cũng như sử dụng thư viện. Những truy cập từ

xa đã đưa tới ý niệm về thư viện không vách ngăn và ý niệm này trở nên phổ biến với những phát triển về thư viện số, thư viện ảo, thư viện thông minh. Điều đó tạo ra những nhận thức khác của người sử dụng thư viện cũng như các quản thủ thư viện. Đó là những nhận thức về việc thư viện không chỉ còn là nơi lưu trữ và phổ biến thông tin mà đó còn là nơi tiện nghi và tối ưu nhu cầu học tập, nhu cầu tìm hiểu về quá khứ và văn hóa và cho nhu cầu nghiên cứu và phát triển. Chúng cũng trở thành những giá trị mới đối với các thiết chế thư viện hiện nay.

Trong kỷ nguyên của internet, thư viện không chỉ dừng lại ở lưu trữ sách và phổ biến tri thức, các thiết chế này đã dần chuyển đổi sang vai trò mới là xây dựng và phát triển bền vững cộng đồng. Vai trò này thể hiện những chức năng mới mà thiết chế thư viện đảm nhiệm bao gồm chức năng thúc đẩy phát triển bền vững cộng đồng, củng cố các mối quan hệ trong cộng đồng (kết nối cộng đồng), lưu giữ ký ức cộng đồng, phát triển đời sống văn hóa của cộng đồng, gia tăng giáo dục và phát triển trình độ của cộng đồng. Vai trò này của thư viện thực hiện được là nhờ sự ứng dụng của các thành tựu công nghệ trong CMCN 4.0, biến các thiết chế thư viện thành không gian tiện nghi cho cả cộng đồng.

1.2. Chuyển đổi không gian trong các tòa nhà thư viện

Những giá trị mới, vai trò mới của thiết chế thư viện cùng những tác động của CMCN 4.0 đã có ảnh hưởng không nhỏ tới không gian thư viện hiện nay đặc biệt là trong các không gian thư viện có ứng dụng công nghệ thông minh.

Thư viện truyền thống chỉ với chức năng lưu trữ và phục vụ đọc tài liệu. Hình ảnh của các thư viện truyền thống là sách in, những giá sách và những bàn để đọc. Hầu như không có một thiết bị gì ngoài băng chuyền vận chuyển sách. Phương thức hoạt động trong thư viện truyền thống là phương thức thủ công. Không gian đọc chia thành hai không gian rõ rệt, bao gồm: không gian lưu trữ và không gian đọc. Trong thời đại của kỷ nguyên in ấn, không gian cho tài liệu lớn, dạng thức duy nhất là không gian vật lý (không gian thực), việc chuyển đổi không gian thư viện không dễ dàng. Điều đó tạo nên đặc trưng cho không gian thư viện truyền thống.

Khi những thành tựu của công nghệ thông tin được ứng dụng vào thư viện, những sự chuyển đổi không gian bắt đầu xuất hiện. Những chuyển đổi này biến động theo việc ứng dụng công nghệ thông minh vào các hoạt động thư viện. Các giá sách dần dần nhường chỗ cho các giá kệ của máy móc công nghệ, những không gian và trang thiết bị phục vụ phát triển dịch vụ trên cơ sở của công nghệ.

Robert Coravu (2018) cho rằng, thư viện không chỉ đơn thuần là không gian mà đã trở thành nơi chốn giống như khi nói tới ngôi nhà và tổ ấm. Do đó, những thiết kế không gian đọc và làm việc trong thư viện thế giới gần đây luôn chú trọng cảm giác gần gũi và thân thiện dành cho bạn đọc. Sự đa dạng về không gian dành cho bạn đọc thuận tiện trong sử dụng máy móc, thiết bị công nghệ và các dịch vụ tự phục vụ, tăng cường màu xanh (cây cỏ) và ánh sáng tự nhiên cùng những gam màu trang trí tạo sự ấm áp hoặc thanh lịch là đặc trưng dễ thấy trong nhiều thư viện hiện nay trên thế giới như Thư viện công cộng NewYork (Mỹ), Thư viện Đại học Cornell (Mỹ).

Những nhìn nhận mới về vai trò của thư

viện đã tạo ra những thay đổi trong bố trí không gian thư viện và các trang bị nội thất cho thư viện. Điều này tạo ra những sự tiện nghi tối đa cho người sử dụng thư viện và mang những đặc trưng của thư viện thế kỷ 21.

2. Xu hướng phát triển không gian thư viện trong tương lai

Khi viết về xu hướng trong không gian thư viện khoa học ngày nay, Silas Marques de Oliveira (2017) thể hiện bằng một số cụm từ: liên kết xã hội, kiến tạo tri thức, tương tác, học tập mang tính hợp tác, học tập theo định hướng bản thân, kết nối, nghiên cứu cá nhân, phong cách học tập, học tập tự nguyện, không gian để chuyển đổi, thư viện lấy người đọc làm trung tâm. Như vậy có thể thấy rằng, không gian thư viện sẽ chịu ảnh hưởng bởi tính cá nhân của người đọc, bởi những ưu tiên về khai thác thư viện hiệu quả, bởi những đặc trưng của thành tựu công nghệ cho tương tác và kết nối, bởi những thuận tiện cho việc học tập và tự học tập. Điều đó thể hiện sự hiện thực hóa quyền học tập và quyền sử dụng thông tin của người khai thác thư viện thông qua các không gian bố trí trong thư viện dưới bối cảnh hiện nay. Đó là những không gian thảo luận và bàn bạc nhóm, những không gian cá nhân, những không gian cho học tập và truy cập thông tin thuận tiện, những không gian phục vụ học tập đa phương tiện khác như không gian nghe nhìn, không gian hội họp, không gian số....

Hiện nay, nhiều thư viện trên thế giới có từ lâu đời như Thư viện Quốc hội Mỹ, Thư viện công cộng NewYork vẫn giữ không gian cổ kính song song với không gian hiện đại nhằm mục đích bảo tồn và kết nối quá khứ với hiện tại.

Thư viện truyền thống thường không có các không gian cá nhân. Trong các thư viện hiện đại, đặc biệt là trong không gian thư viện hiện nay, không gian cá nhân

được chú trọng, tạo điều kiện cho việc học tập và kiến tạo tri thức một cách mạnh mẽ.

Sự hòa trộn giữa không gian cá nhân với không gian chung cùng với sự thuận tiện trong việc truy cập, tìm kiếm thông tin nhằm đảm bảo quá trình sáng tạo ra tri thức của người đọc được duy trì. Điều này không chỉ thể hiện cách nhìn về vai trò của người khai thác thư viện trong bối cảnh hiện nay của các nhà quản lý thư viện mà còn phản ánh rõ những ảnh hưởng của công nghệ và những chuyển đổi không gian học tập tại các thư viện trên thế giới hiện nay. Những trung tâm TT-TV không chỉ còn là trung tâm lưu trữ và phổ biến thông tin - tri thức mà còn trở thành nơi kiến tạo tri thức. Đồng thời mang những đặc trưng công nghệ của cách mạng 4.0.

Sự hòa trộn giữa không gian cá nhân với những sự thuận tiện về công nghệ và nội thất tại Thư viện trường Đại học Glasgow Caledonian (Anh), cho phép người đọc có thể lựa chọn việc học tập trên những chiếc máy tính hoặc trên những chiếc ghế sofa mềm thoải mái dưới những tán ô vừa thư giãn vừa đọc và truy cập đa chiều trong cùng một không gian, được xem là một trong những đặc trưng không gian của các thư viện học thuật hiện đại hiện nay và sẽ tiếp tục trong những năm tới.

Không gian mở là một xu hướng khác trong thiết kế không gian thư viện trong thế kỷ 21, bắt đầu từ các thư viện ở Mỹ và châu Âu. Không gian mở có thể được thiết kế trong nhà hoặc tiếp cận thiên nhiên.

Tiếp cận với thiên nhiên cũng tạo ra một không gian đọc lý tưởng cho người sử dụng thư viện.

Tóm lại, không gian thư viện trong thế kỷ 21 đã có những thay đổi khác biệt so với không gian thư viện truyền thống trước đây. Không gian thư viện hiện nay, trên thế giới, có những đặc trưng về không gian

mở, không gian công nghệ, không gian cá nhân và không gian nhóm. Những không gian như vậy không chỉ tạo điều kiện thuận lợi cho người sử dụng thư viện mà còn thúc đẩy hứng thú khai thác tri thức của người đọc. Không gian thư viện, không chỉ đưa tới vẻ đẹp mà còn tạo ra sự thuận tiện và thoải mái trong quá trình khai thác tri thức, đã giúp các thư viện làm tốt vai trò là nơi phục vụ thông tin/tri thức đồng thời trở thành những trung tâm kiến tạo tri thức của thế giới hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Julie Biando Edwards, Melissa S. Rauseo & Kelley Rae Unger (2013), *Community centered: 23 reasons why your library is the most importance place in Town*.

<http://publiclibrariesonline.org/2013/04/community-centered-23-reasons-why-your-library-is-the-most-important-place-in-town/>. Truy cập ngày 04/10/2018.

2. Greg Landgraf (2012), *Library Design Showcase 2012: The Outdoor Library*.

<https://americanlibrariesmagazine.org/2012/02/28/library-design-showcase-2012-the-outdoor-library/>. Truy cập ngày 10/8/2018.

3. Robert A. Seal (2015), *Library spaces in the 21st century: Meeting the challenges of user needs for information, technology, and expertise*, Library Management, Vol. 36 Issue: 8/9, p.558-569.

4. Rober Coravu (2018), *Library space: New values, new functions*.

https://www.researchgate.net/publication/295858746_Library_Spaces_New_Values_New_Functions. Truy cập ngày 04/10/2018.

5. Silas Marques de Oliveira (2017), *Trends in Academic Library Space*, Proceeding of the IATUL Conferences, 23p.

6. Watson, Les (2017), *Space in the academic library in the 21st century: Trends and ideas*. <http://bid.ub.edu/en/38/watson.htm>. Truy cập ngày 12/10/2018.